

Jarowiecki, Jerzy

"Bibliografia zawartości >>Ruchu Literackiego<< za lata 1960-2000",
oprac. Irena Burkot, Anna Strzebońska,
"Ruch Literacki" R. XLII, 2001, z. 6 :
[recenzja]

Rocznik Historii Prasy Polskiej 6/2(12), 341-345

2003

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Jerzy
JAROWIECKI

**Bibliografia zawartości
„Ruchu Literackiego”
za lata 1960–2000**

Oprac.: Irena Burkot, Anna Strzebońska,
Wydawnictwo i druk „Secesja” 2001 —
„Ruch Literacki” 2001, R. XLII, z. 6, Kraków

**Bibliography of the contents of the bi-monthly
“Ruch Literacki” in the years 1960–2000**

Do rąk czytelników w ostatnim czasie trafiła bibliografia zawartości „Ruchu Literackiego”, czasopisma związanego tradycyjnie ze środowiskami polonistycznymi. Obejmuje ona zawartość tego periodyku, ukazującego się w latach 1960–2000. Bibliografia została opracowana przez kompetentne Autorki — Irenę Burkotową i Annę Strzebońską, związane z Biblioteką Główną Akademii Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Publikacja ułatwia rozeznanie dorobku naukowego znacznej części naszej polonistyki, ale też stanowi znakomite kompendium informacji o udziale jej przedstawicieli w redagowaniu i współpracy z tym niezwykle ważnym, reprezentatywnym dla rozwoju polskiej humanistyki periodyku. Dość powiedzieć, że w ciągu czterdziestu lat istnienia pisma na jego łamach publikowało swe teksty 980 autorów — nie tylko polskich — spod piór których wyszło 3446 tekstów, zamieszczonych w 243 zeszytach.

Miały one różnorodny charakter, zaś w czasopiśmie znajdowały swoje miejsce w kilku działach, które w różnych okresach objęte były zmieniającymi się tytułami. Dobrze się stało, że Autorki, mając na uwadze potencjalnych czytelników, ale też na użytek opracowanej bibliografii, zakwalifikowały materiały publikowane w różnych działach do czterech kategorii, które tu wymienię — I. Burkotowa i A. Strzebońska zadały sobie wiele trudu w tym porządkowaniu. Materiał zakwalifikowano do kategorii: artykuły (tu znalazły się teksty z działów czasopism zatytułowanych: „Artykuły i rozprawy”, „Dyskusje”, „Dyskusje i polemiki”, „Debiuty naukowe”, „Literatura w szkole”, „Interpretacje”, „Materiały i notatki”), recenzje (objęto nimi teksty drukowane w działach

„Recenzje i przeglądy”, „Wiadomości o książkach”), kronika (tu też „Nekrologi i Wspomnienia”), i inne (materiały nie zakwalifikowane do trzech wcześniej wymienionych kategorii). By jednak nie zagubić informacji o właściwym zamyśle redakcji w porządkowaniu publikowanych tekstach na łamach świetnie redagowanego czasopisma, Autorki słusznie zachowały ich postać w strefie uwag opisu bibliograficznego.

Układ bibliografii oraz opis bibliograficzny odpowiadają w pełni powszechnie stosowanej metodologii sporządzania spisów bibliograficznych i obowiązujących norm. Autorki z dużą starannością zadbały, by opisy bibliograficzne były czytelne, stąd stosowane wyróżnienia graficzne, uporządkowanie alfabetyczne, a także poprawnie sporządzony indeks nazw osobowych, w którym odnotowano nie tylko nazwiska autorów publikacji i autorów prac recenzowanych, ale też wymienionych w tytułach publikacji.

Bibliografia zaopatrzona została nie podpisanym słowem *Od redakcji*. Jako historyk prasy czuję pewien niedosyt po przeczytaniu zawartych w nim informacji zarówno o przeszłości „Ruchu Literackiego” (tego z lat 1874–1878 oraz 1926–1939), jak i tego z lat 1960–2000. Z tych informacji współczesny czytelnik winien się przecież dowiedzieć, jaki charakter miało to czasopismo i jakie zajmowało miejsce obok innych ważnych tego typu periodyków (np. najpierw „Pamiętnika Literackiego”, a w latach 1960–2000 też „Prac Polonistycznych”, „Polonistyki” i „Przeglądu Humanistycznego”), w redakcjach których czy też ich łamach obecni byli również współredaktorzy i autorzy publikujący na łamach „Ruchu Literackiego”. Jeżeli chodzi o daleką przeszłość, to może trudno się do niej odwoływać, ale w okresie PRL i lat III Rzeczypospolitej należy określić miejsce „Ruchu Literackiego” na rynku czasopism naukowych w Polsce. Być może też informacje o powstaniu czasopisma w 1960 roku i perturbacjach związanych z jego powstaniem byłyby pełniejsze, a być może bardziej precyzyjne.

W 1874 roku księgarz lwowski, Władysław Gubrynowicz, postanowił wydawać własnym kosztem „Ruch Literacki. Tygodnik poświęcony literaturze, sztukom pięknym, nauce i rzeczom społecznym”, poprzedzając jego edycję odpowiednimi anonsami m.in. na łamach „Gazety Narodowej”. Redaktorem został Bronisław Zawadzki. Za poszczególne działy w piśmie odpowiadali: A. Hirschberg (tematyka historyczna), B. Radziszewski (nauki przyrodnicze), B. Zawadzki (kultura artystyczna i literatura), L. Biliński (sprawy ekonomiczno-społeczne), T. Lancki (odkrycia i wynalazki). Redaktor zapewnił sobie współpracę wielu znanych uczonych oraz literatów, zadbał też o stałe korespondencje z Niemiec (J. I. Kraszewski), Francji (S. Duchńska), Włoch (K. Chłędowski), z Krakowa (W. L. Anczyc), z Wielkopolski (H. Feldmanowski). W. Gubrynowicz, chcąc skupić ludzi kultury wokół redakcji, stworzył dla nich salon literacki. To o nim pisał w swej korespondencji Władysław Zawadzki na łamach „Tygodnika Ilustrowanego”, że redakcja „Ruchu Literackiego” „wskrzesała dawne pod tym względem tradycje. Wydawca rzeczonoż pisma otworzył salon literacki, gdzie we

wtoroki gromadzi oprócz współpracowników «Ruchu» zastęp literatów i artystów spoza literackiego grona» (1875, nr 370). Po B. Zawadzkim redakcję przejął najpierw Jan Amborski (1875), później Agaton Giller i Tadeusz Żuliński.

Po półwiecznej przerwie, w 1926 roku z inicjatywy Bronisława Gubrynowicza został założony w Warszawie „Ruch Literacki” jako miesięcznik o charakterze naukowym. Redakcja zmieniła jednak tradycyjny jego charakter, o czym redaktor naczelny informował w pierwszym numerze:

... wobec coraz żywszego zainteresowania szerszych sfer społeczeństwa ruchem naukowym przy wzrastającym u nas stale — co z radością podkreślam — zastępie pracowników, nie tylko okazały się łamy „Pamiętnika” za ciasne, ale także wyłoniła się potrzeba organu, który by przede wszystkim spełniał rolę informacyjną, a przy tym wytworzył ściślejszy kontakt między badaczami.

Najbliższym współpracownikiem B. Gubrynowicza był Piotr Grzegorzcyk, znakomity bibliograf, który w 1933 roku przejął po nim redakcję. „Ruch Literacki” zorientowany był na problematykę teoretycznoliteracką i dokumentację, kładąc nacisk na krótkie artykuły i publikacje materiałowe, zamieszczając przeglądy piśmiennictwa polskiego i obcego z zakresu metodologii i badań literackich, obszerną kronikę przejawów życia naukowego oraz bieżącą bibliografię literatury polskiej. Z pismem związane były nazwiska wybitnych autorów, m.in. A. Brücknera, S. Pigionia, Z. Łempickiego, K. Czachowskiego, G. Korbuta, M. Kridla, J. Kulczyckiej. Specjalnością redakcji stały się zeszyty monograficzne (poświęcone m.in. J. Kochanowskiemu, S. Przybyszewskiemu, S. Żeromskiemu, S. Wyspiańskiemu). Miesięcznik ukazywał się nakładem Gebethnera i Wolffa w Warszawie, Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza, Oddz. Warszawskiego oraz Instytutu Wydawniczego „Biblioteka Polska”.

Do tradycji tego „Ruchu Literackiego” na przełomie lat 1959–1960 zamierzał nawiązać prof. Julian Krzyżanowski jako prezes Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza, które współuczestniczyło w wydawaniu periodyku w latach dwudziestolecia międzywojennego. Wpierali go w tych poczynaniach prof. Stanisław Pigoń oraz dr Piotr Grzegorzcyk. Środowisko warszawskie nie sprzyjało temu zamierzeniu tym bardziej, że inicjator planował usytuowane pisma w Krakowie, proponując zespół redakcji składający się głównie z krakowskich przedstawicieli nauki. Redakcją miał kierować Franciszek Bielak, a w jej składzie mieli się znaleźć m.in. Piotr Grzegorzcyk, ostatni redaktor „Ruchu Literackiego” przed 1939 rokiem, Tadeusz Ulewicz i Stanisław Sierotwiński. Miało to być pismo Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza, które już patronowało „Pamiętnikowi Literackiemu”. Wywołało to zastrzeżenia władz cenzorskich, tym bardziej iż — jak pisze we wstępie redakcja — „okazało się, iż przeszkodą było to, że nikt z całego zespołu nie należał do partii, a redaktor naczelny był związany ze środowiskiem katolickim”. Być może tak było, być może też pierwszy zeszyt „Ruchu” złożony został w Wydawnictwie Literackim, ale też być

może, że to tylko domysły. Znane mi są bowiem inne fakty, byłem wówczas asystentem prof. Wincentego Danka, któremu z jednej strony Jego Przyjaciół, prof. J. Krzyżanowski, zaproponował zajęcie się „Ruchem Literackim” i podjęcie starań w sprawie uzyskania zezwolenia na wydawanie czasopisma, a z drugiej — inicjatywę tę wyraźnie wsparła Komisja Historycznoliteracka PAN, Oddziału Krakowskiego, istniejąca od maja 1958 roku. Początkowo jako sekretarz techniczny Zarządu Komisji uczestniczyłem w kilku rozmowach profesorów Zygmunta Czernego — przewodniczącego Komisji, Wacława Kubackiego — wiceprzewodniczącego Komisji i Jana Nowakowskiego — sekretarza naukowego oraz Stanisława Pigionia — wówczas przewodniczącego Zarządu Oddziału Krakowskiego Towarzystwa im. A. Mickiewicza, na temat przejęcia inicjatywy prof. Juliana Krzyżanowskiego wydawania „Ruchu Literackiego”. Przyjęto kompromisowe rozwiązanie, iż periodyk stanie się wydawnictwem Komisji Historycznoliterackiej Polskiej Akademii Nauk Oddziału w Krakowie, wydawanym przy współudziale Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza. Na stanowisko redaktora naczelnego postanowiono powołać prof. dra Wincentego Danka, członka Komisji Historycznoliterackiej. Powołano też Radę Naukową „Ruchu Literackiego” w następującym składzie: Stanisław Pigoń (przewodniczący), Zygmunt Czerny, Wacław Kubacki, Henryk Markiewicz, Kazimierz Wyka. W składzie Komitetu Redakcyjnego znaleźli się: Wincenty Danek (redaktor naczelny), Piotr Grzegorzczak, Jacek Kajtoch, Jerzy Kwiatkowski, Jan Nowakowski, Stanisław Sierotwiński (sekretarz redakcji), Józef Spytkowski, Tadeusz Ulewicz; wszyscy byli członkami Komisji Historycznoliterackiej PAN.

Dziwić może niezamieszczenie tej informacji w słowie *Od redakcji*. Przecież to rzecz istotna, by wskazać kto w końcu zaczął wydawać czasopismo, gdy zaistniały zastrzeżenia cenzury? Niewymienienie instytucji sprawczej oraz rady naukowej i zespołu redakcyjnego nie wydaje się być zwykłym przeoczeniem czy niewiedzą o instytucji sprawczej, w imieniu której zaczęto pismo wydawać. A może stało się to dlatego, że informacja o składzie zespołu redakcyjnego i o tym, że znalazły się w nim osoby planowane przez prof. Juliana Krzyżanowskiego poza osobą prof. Franciszka Bielaka mogły osłabić odnotowane w tekście *Od redakcji* przekonania. Wróćmy jednak do historii powstania „Ruchu Literackiego” w 1960 roku. Wielokrotne wyjazdy W Danka do Warszawy, starania o poparcie miejscowych władz partyjnych dla inicjatywy Komisji, pomoc udzielana przez profesorów Henryka Markiewicza, Kazimierza Wyki, a przede wszystkim prof. Juliana Krzyżanowskiego doprowadziły do wydania pierwszego numeru „Ruchu Literackiego” z datą: „lipiec–październik” 1960 roku zeszyt 1–2. Numer zaopatrzonej został dedykacją „Stanisławowi Pigionowi w pięćdziesięciolecie pracy naukowej pierwszy zeszyt «Ruchu Literackiego» przypisuje Redakcja”, zaś w numerze publikowane były teksty: Stanisława Pigionia, Juliana Krzyżanowskiego, Franciszka Bielaka, Tadeusza Milewskiego, Wacława Kubackiego, Tadeusza Ulewicza, Wacława Borowego, Jana Prokopa, Romana Pollaka, Eugeniusza Sawrymowicza, Lesława Eustachiewicza, Jerzego Starnawskiego,

Juliusza Kijasa, Tadeusza Bujnickiego, Mariana Stępnia, Władysława Szyszkowskiego, Piotra Grzegorzcyka, Leona Płoszewskiego, Józefa Szytkowskiego, Marii Strzałkowej, Mieczysława Klimowicza, Jerzego Jarowieckiego. Na stronie kontrtytułowej odnotowano: «Ruch Literacki» Wydawnictwo Komisji Historyczno-literackiej Polskiej Akademii Nauk przy współudziale Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza”. Tam też umieszczono informacje o składzie Rady Naukowej i Komitetu Redakcyjnego.

Z czasopismo zmieniło nieco swój charakter, zgodnie z programem ogłoszonym w pierwszym numerze:

Po dwudziestu latach przerwy w ukazywaniu się czasopisma pod tym tytułem, „Ruch Literacki” rozpoczyna żywot wydawniczy, pragnąc pełnić podobną do poprzedniej służbę. Wśród przemian, które się dokonały w przełomowym okresie, okazała się pilna potrzeba wznowienia organu, który by dał im jak najpełniejsze świadectwo w nauce polonistycznej [...]. „Ruch Literacki” ma odpowiadać aktualnemu tempu rozwoju naszej nauki i być odzwierciedleniem jej bieżącego życia, chce towarzyszyć im przez ogłaszanie wyników badań oryginalnych, nieznanymi materiałami, sprawozdań ze studiów polskich i obcych, a zwłaszcza przeglądów i informacji.

Redakcja pragnęła utrzymywać „żywy kontakt ze wszystkimi polonistami pracującymi w szkołach, z literatami i pisarzami, wreszcie z szerokimi kołami miłośników literatury”, przeznaczając „czasopismo szczególnie dla nauczycieli polonistów”.

Nie była to pusta deklaracja, bowiem np. starania Wincentego Danka doprowadziły do tego, że pismo zostało zalecone przez Ministerstwo Oświaty (Dz.U. Min. Ośw. z dnia 2 grudnia 1966 r. poz. 252) do bibliotek liceów ogólnokształcących i zakładów kształcących nauczycieli. Z bibliografii wiadomo, że wśród 3446 publikacji znalazły się wszystkie rodzaje wymienione w programie pisma: opublikowano 1421 artykułów, 1658 recenzji i przeglądów, informacje kronikarskie zapełniły 367 publikacji.

Recenzowana bibliografia ułatwia pełne rozeznanie w treściach „Ruchu Literackiego”, jest niezwykle pożyteczna, pozwala bowiem na poszukiwania opracowań z zakresu wiedzy o literaturze.